

Antoine Brunet, Jean-Paul Guichard, Chiny światowym hegemonem?,

Studio Emka, Warszawa 2011, 324 ss.

DOI: 10.19195/1643-0328.23.14

Chiny światowym hegemonem? to tytuł niezwykle ciekawej publikacji dwójki francuskich ekonomistów, który sugeruje, iż zawarte w pracy tezy mogą obalić pokutujące od lat stereotypy na temat Chińskiej Republiki Ludowej. W powszechnej świadomości Państwo Środka jest bowiem za ledwie masowym producentem zaprojektowanych w krajach Zachodu wyrobów elektronicznych, zabawek czy odzieży. Chiny postrzegane są jako państwo rozwijające się i wciąż ubogie. W wypowiedziach ekspertów czy polityków bardzo często są traktowane z pobłażliwością, a czasem wręcz z lekceważeniem. O tym, że ChRL jest zdecydowanie innym państwem, niż się powszechnie uważa, przekonują w wydanej przez siebie książce Antoine Brunet i Jean-Paul Guichard.

Antoine Brunet to praktyk z wieloletnim doświadczeniem w wielu obszarach ekonomii. Swoje umiejętności zdobywał m.in. jako główny ekonomista we francuskim oddziale banku HSBC, gdzie z racji profilu działalności organizacji posiadał sporą wiedzę na temat działania gospodarki chińskiej. Od ponad 8 lat jest prezesem założonej przez siebie spółki konsultingowej zajmującej się badaniem rynków. Drugi z współautorów, profesor Jean-Paul Guichard, jest kierownikiem katedry na uniwersytecie w Nicei. Prócz badań w zakresie ekonomii zajmuje się on również stosunkami międzynarodowymi oraz historią. Jest to jak na razie pierwsza i jedyna wspólna publikacja autorów dostępna na polskim rynku. Jednocześnie jedna z niewielu, które poruszają kwestię dążenia Chin do dominacji we współczesnym świecie. Biorąc pod uwagę, jak dynamicznie rozwija się ten kraj, jest to sytuacja doprawdy niezwykła, iż temat jest tak mało zbadany. Warto w tym miejscu przytoczyć słowa Napoleona Bonapartego, które cytują również Brunet i Guichard: „Kiedy Chiny się obudzą, świat zadrży”. Autorzy stawiają tezę, iż oto jesteśmy świadkami chińskiego przebudzenia. Jednocześnie ChRL czyni wiele, aby inne państwa tego nie zauważyły, a jak wykazują autorzy, robi to nadzwyczaj skutecznie. Publikacja *Chiny światowym hegemonem?* w 10 rozdziałach przedstawia obraz drastycznie odmienny od powszechnego wizerunku tego państwa. Opierając się na danych dotyczących wielkości gospodarki, konsumpcji surowców strategicznych oraz posiadanych wierzchności, Brunet i Guichard twierdzą, iż już dziś ChRL jest największą gospodarką świata.

W rozdziale pierwszym autorzy starają się obalić twierdzenie, że kapitalizm jako ustrój gospodarczy jest nierozłącznie związany z demokracją rozumianą szeroko jako sposób funkcjonowania państwa i społeczeństwa. Co więcej, na podstawie funkcjonowania gospodarki Chin twierdzą oni, iż pogodzenie totalitarnej organizacji państwa z gospodarką wolnorynkową przynosi zdecydowanie najlepsze rezultaty w zakresie rozwoju ekonomicznego. Autorzy ukuli nawet własną nazwę dla tej hybrydy — „totalitarny kapitalizm”.

W kolejnym rozdziale na przykładzie Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych zaprezentowany został proces wyłaniania się światowego hegemonu w oparciu o wykorzystanie modelu merkantylistycznego w stosunkach handlowych z resztą świata. Na uwagę zasługuje również opisanie działań pretendentów do tej roli i sam proces zmiany protagonisty.

Następnie Brunet i Guichard omawiają merkantylizm i profity, jakie uzyskują kraje posiadające nadwyżki w handlu zagranicznym. Ekonomisci podkreślają najważniejszą ich zdaniem korzyść, czyli możliwość rozwoju gospodarczego bez potrzeby stymulowania popytu wewnętrznego kosztem kolejnych deficytów budżetowych (co określają mianem „działań awanturniczych”). Dla zobrazowania swojego wywodu porównują kraje merkantylistyczne (czyli te, które posiadają nadwyżki) i kraje deficytowe.

W kolejnym fragmencie książki przedstawiona jest droga Japonii od czasów rewolucji Meiji, poprzez dynamiczny rozwój kraju na przestrzeni blisko stu lat, aż do klęski w II wojnie światowej, następnie jego odbudowę i równie szybki rozwój w oparciu o strategię merkantylistyczną i ponowny upadek pod naciskiem Stanów Zjednoczonych pod koniec XX w. Autorzy stawiają tezę, iż Chiny powielają rozwiązania japońskie (nadwyżki w handlu zagranicznym, zniżenie kursu własnej waluty itd.), lecz starają się za wszelką cenę uniknąć jej porażki i w tym celu dbają o to, aby koła biznesowe i polityczne w USA i Europie nie widziały potrzeby aprecjacji juana, lecz wprost przeciwnie — by wyraźnie dostrzegały korzyści w utrzymaniu kilkukrotnie zniżonej wartości chińskiej waluty oraz kolosalnych deficytów w handlu z Chinami.

Rozdział piąty to analiza merkantylistycznej strategii ChRL, która, jak twierdzą Brunet i Guichard, oparta jest na kapitalizmie totalitarnym, manipulacji kursem własnej waluty oraz niskich kosztach płacowych. Nie bez znaczenia jest również powiązanie kwestii gospodarczych z politycznymi w stosunkach z innym państwami, co autorzy dość bezpośrednio nazywają „systemem kar i nagród” (odwołując się jednocześnie do bogatej listy anulowanych i podpisanych kontraktów czy bojkotów firm z państwa, którego przedstawiciel pozwolił sobie na niewygodną dla Chin wypowiedź czy działanie).

Autorzy przechodzą następnie do przedstawienia swojej kasandrycznej wizji przyszłości, w której państwa Zachodu są w stanie wojny gospodarczej z Chińską Republiką Ludową. Co więcej, twierdzą, iż wojna ta już trwa, a za jej oficjalny początek uznają przyjęcie Chin do WTO, co postrzegają jako największy błąd państw rozwiniętych i winą za obecny kryzys gospodarczy obarczają kraje G7.

Książka będąca z pozoru krytyką Państwa Środka jest tak naprawdę przyganą wobec decydentów w USA i Europie. Można ją podsumować stwierdzeniem, iż co prawda Chiny dążą do hegemonii, ale to politycy oraz koła biznesowe i akademickie w krajach rozwiniętych poprzez swoją krótkowzroczność oraz realizację partykularnych interesów pozwalają na „kanibalizację własnych gospodarek”.

Na koniec Brunet i Guichard proponują drastyczną receptę w postaci wycofania się większości państw z WTO i stworzenia nowej organizacji, która zajmie się również zapobieganiem manipulacjom kursem walutowym. Jednocześnie autorzy przyznają, iż nie rozwiąże to wciąż istniejącego problemu, czyli zniżonego kursu juana, gdyż brak jest odpowiednich narzędzi, aby skłonić Chiny do pożądanego działania. Wobec tego proponują oni powszechną dewaluację najważniejszych walut na świecie. Tylko podjęcie tak drastycznych działań może ich zdaniem uchronić gospodarki USA i UE przed dalszym kryzysem, a w długoterminowej perspektywie — całkowitym ich załamaniem oraz niepokojami społecznymi na dużą skalę.

Tezy i recepty przedstawione przez autorów są dość kontrowersyjne, a styl pisarski bardzo żywy, wobec czego *Chiny światowym hegemonem?* czyta się z łatwością typową bardziej dla thrillerów

politycznych niż publikacji naukowych. Jednocześnie Brunet i Guichard zadbali o odpowiednie uzasadnienie stawianych przez siebie tez. Ogrom przytoczonych faktów budzi szczery podziw. Niewątpliwie brak do tej pory było pracy, która nie byłaby apologią chińskiego postępowania, a ponadto byłaby na tyle przystępna, aby przebić się do szerszego grona czytelników. Reasumując, publikacja jest *novum* wartym uwagi wszystkich zainteresowanych tematyką Chin i gospodarki światowej, ale również ciekawym przykładem literatury naukowej napisanej w sposób przystępny dla każdego czytelnika.

Marcin Adamczyk

Łukasz Fyderka, *Technokraci i pretorianie w reżimie politycznym Syrii*

Księgarnia Akademicka, Kraków 2011, 270 ss.

DOI: 10.19195/1643-0328.22.15

W debacie naukowej dotyczącej systemów politycznych, mniej więcej od początku lat 90. XX w., szczególnym zainteresowaniem cieszyły się dwie kwestie: sposób funkcjonowania liberalnej demokracji i samo znaczenie tego pojęcia oraz transformacja systemów autorytarnych w kierunku liberalnej demokracji. Również w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, które same przechodziły tego rodzaju transformację, naturalne było zainteresowanie przede wszystkim w pełni rozwiniętymi systemami politycznymi krajów zachodnich czy zachodzącymi w innych częściach świata procesami transformacyjnymi, które można było porównać do przemian zachodzących w regionie i wykorzystać do tworzenia analogii i prognoz. Rzadkością były analizy, które traktowały systemy autorytarne jako coś trwałego, stabilnego i będącego produktem lokalnej kultury, stosunków społecznych czy uwarunkowań historycznych. Do tej właśnie kategorii można zaliczyć książkę Łukasza Fyderka — politologa specjalizującego się w badaniu Bliskiego Wschodu.

Z punktu widzenia mieszkańca Europy Środkowej region, w którym leży Syria, jest odległy kulturowo, a procesy przemian politycznych i społecznych w nim zachodzące wydają się mieć niewielki wpływ na to, co dzieje się w naszej części świata, przez co cieszy się on w Polsce bardzo ograniczonym zainteresowaniem ze strony badaczy z dziedziny nauk społecznych. Jednocześnie analizując system, który rozwijał się jako peryferyjny w stosunku do głównych ośrodków kształtujących w skali globalnej powszechnie akceptowane normy i instytucje (np. państwo narodowe, państwo prawa, powszechne prawa obywatelskie, procedury demokratyczne czy profesjonalna biurokracja), możemy zweryfikować lub sfalsyfikować wiele poglądów na temat prawidłowości dotyczących funkcjonowania społeczeństwa, których pojawienie się było efektem obserwacji społeczeństw zachodnich i ewentualnej ekstrapolacji zachodzących tam procesów na pozostałe kraje. Czy rzeczywiście modernizacja i towarzyszące jej przemiany społeczne muszą prowadzić do rozewartania tradycyjnych personalistycznych lojalności w obrębie rodzin czy klanów? Czy faktycznie liberalna demokracja stanowi najlepszy instrument pozwalający na zachowanie pluralizmu i różnorodności oraz na harmonijne równoważenie interesów różnych grup społecznych? Takie m.in. pytania nasuwają się podczas lektury książki *Technokraci i pretorianie w reżimie politycznym Syrii*.

Autor koncentruje się na opisie systemu politycznego w Syrii w latach 2000–2007, a więc okresie, w którym prezydent Baszar Al-Asad konsolidował władzę odziedziczoną po ojcu Hafizie. Niemniej jednak znajdziemy tutaj również rozbudowany opis historycznego rozwoju syryjskich